

'בין חורבן לתקומה' – הכנה אמונית לנוער לקראת תשעה באב¹:

מאת: הרב שי הירש

א. יום הכיפורים ותשעה באב:

היום ערב תשעה באב, לא אומרים שלום. יש לנו שני ימים בשנה שבהם התענית מתחילה כבר מהערב, יום הכיפורים ותשעה באב. ביום הכיפורים, אנחנו כמו מלאכי השרת ללא צורך באכילה ושתייה, וללא צרכים נוספים של בני אדם. כולנו שותפים בעבודת הכהן הגדול בבית המקדש. אנו מקדשים את ידנו ורגלנו, לובשים ופושטים בגדי לבן ובגדי זהב, ונכנסים עם הכהן הגדול לקודש הקודשים. והנה, למרות הצום וריבוי התפילות, במוצאי יוה"כ, לאחר התקיעות, עם אמירת 'לשנה הבאה בירושלים' וקריאת 'שמע ישראל', אף אחד כבר לא רעב, אף אחד לא ממחר הביתה... כולם רוצים לזכות לעוד קצת שייכות ליום הקדוש הזה.

והיום השני, הוא יום תשעה באב. מי שחוה פעם את יום תשעה באב באמת, יודע שיום זה הוא לא פחות משמעותי מיוה"כ. ביום זה, לא רק שאסור לאכול, אלא, איך אפשר כלל לאכול?² אדם בריא בהרגשתו היהודית ובקשר שלו לכלל ישראל לא מסוגל כלל לאכול³, גם אם ההלכה לא הייתה אוסרת זאת עליו. כדברי רבנו יהודה הלוי בשיר 'ליבי במזרח'⁴. 'איך אֶטְעֶמָה אֶת אֲשֶׁר אֶכַּל וְאֵיךְ יַעֲרֵב, איך אני אוכל לאכול וליהנות ממאכלי, בעוד ירושלים בשליטת הנוצרים ואני נמצא הרחק משם, בספרד המוסלמית?!

בשתי נקודות השיא הללו בשנה, יוה"כ ותשעה באב, מופיע רגש עז של שייכות ל'נצח ישראל' גם בכל אחד ואחד מישראל. אז מתגלה שהצד הנשמתי שבו, הצד הכללי והאלוקי שלו, הוא המשמעותי ביותר בחייו. וכמו משה רבנו בשעתו, אשר במשך ארבעים יום וארבעים לילה, 'לחם לא אכל ומים לא שתה' (שמות לד', כח), גם הוא מסוגל להתעלות מעל צרכי הגוף.

וכי משה רבנו לא היה בן אנוש? ממה הוא ניזון באותם ארבעים יום? מסבירים המפרשים⁵: וודאי שמשה רבנו 'אכל', אבל מה שהוא 'אכל' לא היה אוכל, מה שהזין אותו היה קרבת אלוהים, דבר

¹ סיכום ועריכה של שיחה לבני נוער וצעירים, ערב תשעה באב התשע"ד, ישוב נריה.

² 'שני ימים יש בשנה שהאיסור לאכול בהם מיותר – תשעה באב ויום כיפור. בתשעה באב – מי יכול לאכול? וביום כיפור – מי רוצה לאכול?' – בשם רבי לוי יצחק מברדיצ'ב.

³ 'איך יַעֲרֵב לִי אֶכַּל וְשִׁתּוֹת בְּעֵת אֲחֻזָּה, כִּי יִסְחָבוּ הַכְּלָבִים אֶת-כְּפִירִי?' – 'ציון הלא תשאל'. 'אֶתְמָה לִנְפְשִׁי וְאֵיךְ יַעֲרֵב לִחְכִּי אֶכֹּל אַחֲרֵי רְאוּתִי אֲשֶׁר אֶסְפוּ שְׁלִלִי, אֶל תּוֹךְ רְחוּבָה כְּנֻדָּת וְשָׁרְפוּ שְׁלִל עֲלִיוֹן אֲשֶׁר תִּמְאַס לְבֹא קִהְלִיךְ – 'שאל' שרופה באש' – קינה לתשעה באב.

⁴ 'לִבִּי בְּמִזְרַח וְאֵנִי בְּסוֹף מַעֲרָב אֵיךְ אֶטְעֶמָה אֶת אֲשֶׁר אֶכַּל וְאֵיךְ יַעֲרֵב, אֵיכָה אֶשְׁלֵם נְדָרִי וְאֶסְרִי, בְּעוֹד צִיּוֹן בְּחֻבֵּל אָדָם וְאֵנִי בְּכֻבֵּל עֲרָב?!' – שירי ריה"ל.

⁵ לחם לא אכל אבל לחמה של תורה אכל ומים לא שתה אבל מימיה של תורה שתה, שנאמר (משלי ט', ה') לכו לחמו בלחמי, ואומר (ישעיה נ"ה, א') הוי כל צמא לכו למים. – ילקוט שמעוני רמז ת"ו.

'ויהי שם עם ה' – לשון עם ה' יורה שהוא נזון ממדת החסד ומזיו האור העליון, שהרי כתיב (תהלים קל, ז) כי עם ה' החסד, וכתיב (דניאל ב, כב) ונהורא עמה שרא, וכן צדיקים לעולם הבא חיים ומוזנים ממדת החסד ומזיו האור העליון, הוא שכתוב (תהלים לו, ח'–י') מה יקר חסדך אלהים ובני אדם בצל כנפך יחסיון ריון מדשן ביתך ונחל עדניך תשקם כי עמך מקור חיים באורך נראה אור ומה שאמר לחם לא אכל ומים לא שתה, ידוע כי הלחם והמים מזון הגוף ובסיבת הגוף תתקיים ותעמוד הנפש בגוף, וכיון שכן ראוי מקל וחומר שיעמוד הגוף ויתקיים

ה'. וכן מצינו אצל נביאים נוספים, שטעמו ממש באופן פיזי את דבר ה', 'ויאמר אלי בן אדם בטנך תאכל ומעיק תמלא את המגלה הזאת אשר אני נותן אליך ואכלה ותהי בפי כדבש למתוק' (יחזקאל ג', ג')

בדורות קודמים היו צדיקים, בעיקר בחסידות, שהיו עורכים תענית שנקראה תענית 'הפסקה'⁶, הפסקת אכילה משבת עד שבת. גם בדור האחרון היו צדיקים מעטים⁷ שהייתה להם עבודה מיוחדת סביב ענייני האכילה⁸. הרצ"ה קוק היה ממעט באכילה בימי החול ואוכל בעיקר בסעודות מצוה⁹. בהקשר לכך, מובא בשם האר"י ז"ל¹⁰, "לא על הלחם לבדו יחיה האדם, כי על כל מוצא פי ה' יחיה האדם" (דברים ח', ג'). 'לא על הלחם לבדו' - אלא על דבר ה' שבלחם. לחם, מובנו ה-ל-ח-מ, לחבר. כשאדם אוכל גם הנפש שלו ניזונת מדבר ה' שמחיה את המאכל, המעשים טובים, יש השפעה גשמית ויש השפעה רוחנית. האדם הוא יצור מורכב יש בו נשמה ויש בו גוף, הנשמה היא העיקר והיא מחייה את הגוף¹¹.

ב. 'צוק איתן' - ואיתנות 'צוקית':

כבר קרוב לחודש ימים שאנחנו נמצאים במצב של לחימה¹². אם תשאלו לוחמים בשדה הקרב, מה מריץ אותם? מה נותן להם את הכוח להילחם? האם אלו מנות הקרב שהם אכלו?

בסיבת מזון הנפש, וכיון שהיה משה נזון מזון האור העליון שהוא מזון הנפש אין לתמוה אם נתעכב שם כל הזמן הזה בלא מאכל ומשתה, והאמת כי מזון הגוף בא מסיבה אחר סיבה ורבו האמצעים והסיבות עד הסיבה העליונה יתעלה שהוא מקור חיים ואם כן משה שהיה דבק בסיבה העליונה עצמה הוא המזון האמיתי, והוא שאמרו חז"ל (ויקרא רבה כ, י) בפסוק ויחזו את האלהים ויאכלו וישתו (שמות כד, יא) אמר רבי יוחנן אכילה ודאית שנאמר (משלי טז, טו) באור פני מלך חיים - רבנו בחיי שמות פרק לד פסוק כח.

⁶ יש חסידים ואנשי מעשה שרגילים להתענות הפסקות, היינו שלושה ימים רצופים. יש שמפסיק מבעוד יום ומתענה כל הלילה וכל היום וקצת מן הלילה השני ונחשב לו כשלושה ימים, כי מקצת היום ככולו. אפשר לעשות סדרה נוספת כזאת, ואז יצא שהתענה כל השבוע חוץ משבת שאסור להתענות בו - ע"פ אוצר דינים ומנהגים לא"י איזנשטיין.

⁷ בדורנו, גדולי ישראל הדריכו דווקא למעט בתעניות ובמקום זאת להרבות בתורה ובתפילה (ראה 'אגרת התשובה' ב'תניא', ובליקוטים שנדפסו בסוף ספר 'נפש החיים'). וכך הדריך הרב קוק את תלמידו הרב חרל"פ: 'למען השם שתהיה עבודתו רק בשמחה, בלא שום עצבות ודאגה כלל וכלל... ולמען השם שלא להכביד עליו שום דבר יותר מכח הבריות, כי זאת היא עצת היצר - 'ולא אותי קראת יעקב כי יגעת בי ישראל', כי אם לתת מרגוע לגוף והרחבה לנפש, ויפה שעה אחת של תורה ועבודה במנוחה מאהבה, מכמה ימים של קדוה...'(אגרות הרא"ה א', אגרת פ"ח. ועיין עוד באגרת ע"ג).

⁸ עיין אה"ק ח"ג, שמחת האכילה בקדושה, סעודת קדושי ישראל.

⁹ אלבום 'רבנו' - עמ' 49-54, הרב שלמה חיים הכהן אבינר. עורך הרב זאב נוימן, ירושלים התשס"ד.

¹⁰ 'ודבר זה מצאתי יותר מבואר בשם האלהי האר"י ז"ל, שפירש הפסוק (דברים ח, ג) כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם כי אם על כל מוצא פי ה' יחיה האדם. כבר חקרו הפילוסופים לידע סיבת חיבור הנפש בגוף על ידי אכילה, וכי הנשמה בת אכילה היא, ולא עלתה בידם לידע הסיבה. אבל הרב ז"ל הנ"ל אמר, אין לך דבר שאין בו צד קדושה, כמו שאמרו רבותינו ז"ל (בר"ר י, ז) אין לך עשב מלמטה שאין לו מזל מלמעלה המכה בו ואומר לו גדל, הכוונה כח ההשפעה הבאה מלמעלה, כמו שנאמר (הושע ב, כג), נאם ה' אענה את השמים והם יענו את הארץ. נמצא כל מאכל בעולם הוא מעורב בגוף ונפש, המאכל הנגלה הוא גוף, וקדושת ההשפעה מלמעלה שמכה בו לאמור גדל זהו הנפש שלו, וכשהאוכל אוכלו, אז על ידי אכילה נשאר גוף ונפש שלו מחוברים, כי הנפש נהנה מהנפש של המאכל והגוף מהגוף. וזהו שנאמר, כי לא על הלחם לבדו, רוצה לומר על הלחם לבדו הנגלה לנו יחיה האדם, דזה אינו, דאם כן מה תועלת להנפש מזה, אלא על כל מוצא פי ה', רוצה לומר שיש למוצא הלחם פי ה', דהיינו ההשפעה שמכה בו ואומר לו שיצא לחוצה ויגדל, על זה יחיה האדם, וזה הפירוש הוא פירוש מופלא: - ספר השל"ה הקדוש - שער האותיות - קדושת האכילה (ב). וראה ליקוטי תורה למהר"ל פרשת עקב.

¹¹ ראה 'דרך ה' - ח"א פרק ה', 'ודעת תבונות' סימן פח, לרמח"ל.

¹² מבצע 'צוק איתן' ברצועת עזה, שהחל מיד עם סיומו של מבצע 'שובו אחים', בעקבות חטיפתם ורציחתם של שלושת הנערים גלעד שער, נפתלי פרנקל ואייל יפרח הי"ד, תמוז התשע"ד.

או אולי, מעט מנוחה בין קרב לקרב? מה נותן לאדם את הכוח להתמודד עם מצבים לא פשוטים?

כל מי שיקרא קצת את דברי ימי עמנו, יראה דברים שפשוט לא יאומנו. לא צריך ללכת הרבה אחורה. מי שזכה להכיר את סבא וסבתא שלו, שישאל אותם על תקופת הילדות והנערות שלהם. מה הם עברו בערך בגיל שלכם, איך הם הגיעו לארץ, איך הם חיו בארץ בשנים הראשונות. לא יאומן כי יסופר.

מה מאפשר לעם הנצח בכל דור ודור, להצמיח את 'הכנפיים' שלו מחדש? מה נותן לו את היכולת להתעלות מעל ומעבר לכל התלאות והייסורים? "נצח ישראל לא ישקר ולא ינחם" (שמואל א', טו', כט'), 'הביטו אל צור חוצבתם ואל מקבת בור נוקבתם' (ישעיהו נא', ב'), אם אני מחובר לשורשים שלי, אם אני מחובר ל'כלל ישראל', למקור מחצב נשמת¹³, אז אני מסוגל להכל, משום שדרך 'כלל ישראל' אני קשור לקב"ה, שהוא מקור הכוחות כולם¹⁴.

ובלילה הזה, ליל תשעה באב, שבו ארע ש'ויבכו העם בלילה ההוא' (במדבר יד', א'), בכו 'בכיה של חינוס' (תענית כט.)¹⁵, כלומר, הפכו את היסוד הכללי של נצח ישראל, לעניין פרטי וקטנוני. הפכו את כל הייעוד של 'ממלכת כוהנים וגוי קדוש' (שמות יט', ו'), למשהו פרטי ואישי, כאילו כל העניין של ישוב ארץ ישראל, הוא בכדי שתהיה לנו קצת 'נחלת שדה וכרם' (במדבר טז', יג'), ענייני נדל"ן,

¹³ ולכן כלל ישראל יחד נקראין איברין דשכינתא. ע' זוהר פנחס רל"א ב' ושם רל"ח ריש ע"ב ורנ"ב סוף ע"ב. וזהו ענין הכתוב הלוח וקראת באזני ירושלים כו' זכרתי לך כו' לכתך אחרי במדבר כו'. כינה הכתוב כלל ישראל בשם ירושלים. כי היא היתה כנסית כלל ישראל בעלותם ליראות פני האדון ה' ברגל. ושם קבלו כלל ישראל שפע תורה קדושה ויראה כ"א לפי שרש אחיזת נשמתו מכנ"י. ולזה נקראת ירושלים של מעלה ז"ש אהבת כלולתיך ר"ל כלילות. וזהו ענין שכינה הנזכ' בכל מקום פי' הפשוט של שכינה. היינו קביעות דירה. כמאמרם ז"ל (ב"ר פ"ד ובתנחומא בחקתי) מיום שברא הקב"ה עולמו נתאוה שיהא לו דירה בתחתונ' ועיקר קביעת דירתו ית"ש היה בירושל' התגלות קדושתו בלי התלבשות לבושין. והוא שאמרו ז"ל (שבת קמ"ה ב') דאמרי אינשי במתא שמאי בלא מתא תותבאי. ושיחתם ז"ל צריכה תלמוד - ספר 'נפש החיים', שער ב', פרק יז.

¹⁴ ומה שאמר ש'גוזל כנסת ישראל', הוא כח הכללי שב'ישראל', שנקרא 'כנסת ישראל' מלשון קבוץ, ותחת מעלה ומדרגה זאת הכל. רק שהפרש יש, שנקרא 'אם' בעבור שחומר העלול - שהוא הבן - שלה, והאב - ממנו הצורה. וכל דבר יש בו ב' דברים; חומר וצורה. לכן אמר שגוזל הקב"ה, אשר שמו יקרא על הנמצאים, וגוזל את כנסת ישראל, בעבור שאליה גם כן הכל, לפי מעלתם ומעלת כח הכללי. אך חילוק יש, כי אל השם יתברך מצטרפים הנמצאים כלם, וגם כנסת ישראל אחר שמצטרפים לה כל הנמצאים בדבר מה - לא באמיתות מציאתם, רק במציאתם החומרי - אז כנסת ישראל היא גם כן אל השם יתברך, כמו האשה שהיא לבעלה. נמצא שהכל הוא לכנסת ישראל, שהשם יתברך נתן להם כל תחת רשותם, אך לא כמו שהיא אל השם יתברך, כי הנמצאים מצד אמיתות מציאתם הם של השם יתברך, ונתן אותם תחת כנסת ישראל במציאות החומרי שלהם, ובזה הם לכנסת ישראל, עד שכאשר הם לכנסת ישראל, וכנסת ישראל להקב"ה, אז המציאות להקב"ה הכלי; בצד צורתן ובצד חומרן, וזהו על ידי כנסת ישראל - מהר"ל, גור אריה על ויקרא - פרק כ' פסוק ג'.

¹⁵ אמר רבי יוחנן אותו היום תשעה באב היה, אמר הקב"ה אתם בכיתם בכיה של חנם אני אקבע אותו לכם בכיה לדורות, שחרב בו הבית בראשונה ובשניה, ודרשו חז"ל (סנהדרין קד ע"ב) בכה בחורבן ראשון תבכה בחורבן שני. ועוד דרשו בו (איכה רבה א, כג) בכה תבכה, בכה על ממלכת ישראל תבכה על ממלכת בית יהודה, בכה על ירושלים תבכה על ציון, בכה על עשרת השבטים תבכה על יהודה ובנימין; ועוד מצינו שבילילה הזה נגזר החורבן והפיזור לישראל בגלות, הוא שכתוב (שם קו, כה) וירגנו באהליהם לא שמעו בקול ה' וישא ידו להם להפיל אותם במדבר ולהפיל זרעם בגוים ולזרותם בארצות, וכן כתיב ביחזקאל (כ, כג) גם אני נשאתי את ידי להם במדבר להפיץ אותם בגוים ולזרות אותם בארצות. הרי לך מפורש מן התורה ומן הנביאים ומן הכתובים שבכיה זו הוקבעה לדורות שיהיו מפוזרין בין האומות. - רבנו בחיי, במדבר יד', א'.

ויכולת לאכול קצת גויאבות ובטטות בשקט, זה המבט של דתן ואבירם, "חיה ותן לחיות", שכחו שזו היא ארץ ה', ושבבניינה הגשמי והרוחני תלוי אושר האנושות כולה¹⁶.

ולכן אם אתה מחובר לכלל ישראל – ממה אתה מפחד? ממי אתה מפחד? אתה מפחד מ'הפלשתי הערל'¹⁷? אתה נער צעיר, רועה צאן פשוט, לא למוד מלחמה, מעולם לא נוסית בלבישת שריון קשקשים, ואילו גלית הענק, חבוש שריון אימתני מכף רגל ועד ראש, ובחוצפתו ויהירותו הוא 'מחרף מערכות אלוהים חיים'. והנה ברצות ה', דווקא השריון הזה ייהפך מנכס לנטל ולחסרון משום שדווקא כתוצאה מהכבדות שלו הוא יספוג פגיעה ישירה של אבן קלע במצחו.

דוד מלא ביטחון בקב"ה, ב'אלקי מערכות ישראל'. אומר דוד לגלית: 'אתה בא אלי בחרב וחנית...', מה שוות החרב והחנית של הערל הזה, לעומם קדושת הייעוד של עם הברית¹⁸? "וצאצאיו חתם באות ברית קודש...". הברית אשר כרת ה' את אברהם ואת זרעו אחריו לתת להם את ארץ נחלתו, 'ומצאת את לבבו נאמן לפניך וכרות עמו הברית לתת את ארץ הכנעני החתי האמרי והפרזי והיבוסים והגרזים לתת לזרעו ותקם את דברך כי צדיק אתה' (נחמיה ט', ח') וכי חרב וחנית יותר חזקות מברית ה' עם עמו ישראל?! חרב וחנית מסוגלות אמנם, ליטול את החיים, אבל לא לקחת מהם את משמעותם! בעוד שבמלחמה מנצח באמת, דווקא מי שיש משמעות לחייו ולמלחמתו.

דוד, נער צעיר, חמוש רק ב'מקל ובחלוקי אבנים'. חז"ל אומרים, שהאבנים הללו היו כנגד חמשת ספרי ה'תהלים'¹⁹, חמוש ב'צמאה נפשי לאלוקים, מתי אבוא ואראה פני אלוקים" (תהילים מב', ג').

¹⁶ 'לתקן עולם במלכות שדי' - תפילת 'עלינו לשבח'.

¹⁷ שמואל א', יז, לו – כל שאר הפסוקים בהמשך השיחה, אודות דוד וגלית לקוחים מפרק זה.

¹⁸ ראה בבלי, נדרים, דף לא.

¹⁹ וכשהיסוד הפנימי הוא ממולא בלשד חיי אמת וצדק, אז כל מה שמתלקט אל קרבו מן החוץ מיד מתברר, והחלקים הרעים, שהם כמו סיגים, נדחים בתוקף כח החיים הפנימיים, ונשאר הזך והטהור, הנלקט מכל דבר וענין, שהוא נמצא אפילו בעמקי החושך, שאי-אפשר כלל שלא יאירו גם שמה. איזה ניצוצי אורה. "שאלו ואבדון נגד ד' אף כי לבות בני אדם" [משלי]. אמנם מפני שהאדם ראוי שישתוקק להיטיב מטובו לזולתו, לעמו ולכלל האדם כפי היכולת, מצד ההשפעה ודאי כל מה שיתוסף לו יד ושם בשפות וסגנונים שונים ירבה כח. הסברתו והשפעתו, וכל דיבור ודיבור שיצא מפי הקב"ה נתחלק לשבעים לשון, ד' אלקים יתן אמר המבשרות צבא רב [שבת]. אבל מי שחושב, שעל חשבון הברור השכלי, שהוא היסוד העצמי, יכניס את ההשלמה הבלשנית, עד שממנה יבנה. בנין לאומה ולאדם, הרי זה ממעט את הדמות השכלית ממטבע שלו. והשם הוא, התחלת הלשון, "ויקרא האדם שמו", והנפילים, שנפלו ושהפילו את העולם [מדרש], "המה הגבורים אשר מעולם אנשי השם", שהביאו שממון לעולם [שם]. "אשר אמרו ללשונו נגביר, שפיתנו אתנו, מי אדון לנו". ורוח ד' למלא את כל מחשכי העולם אורה הופיעה על בחיר המין האנושי, שקרא את עצמו ערל שפתיים, כבד פה וכבד לשון. וכן הדבר הולך ג'כ בדור היותר מאוחר, במי שמתדבק לשונות ממים הנאמנים, שמשם יצא אדון הנביאים, "כי מן המים משיתיהו". ולא במי שהוא חמוש בכלי נשק כבדים אנו צריכים להכות את הפלשתי הערל, - ערל בשר או ערל לב -, המחרף מערכות אלקים חיים ומערכות ישראל, כי לפעמים יאמר דוד הקטן "כי לא נסיתי באלה", כשירצה שאלו להלביש אותו מדיו, כ"א בחמשה חלוקי אבנים מן הנחל, שמשמים בילקוט הרועים, בקלע ובאבן. חמשה חומשי תורה וחמש תיבות, ש"י ד' אלקינו ד', שהם מתכנסים בתיבת אחד ע"י הרועים, המתלקטים כולם בכל דור ודור, לבאר ולהסביר עומק חכמת דעת ד' אחד ואורה של תורה, בצירוף קטן של סגנון נהוג בתכסיסי מלחמה, כקלע ואבן, אע"פ שאינו דומה כלל לקובע נחשת ושריון קשקשים של גלית, לא לחרבו ולא לעץ-חניתו, שהוא כמנור אורגים, ולא לחוצפתו של נושא הצינה שלפניו, מ"מ הלא הוא בא בחרב ובחנית, ודוד בא אליו בשם ד' אלקי מערכות ישראל אשר חרף, ע"כ תטבע האבן במצחת הנחשת של מצח אשה זונה, ואח"כ תהי גם חרבו של גלית ביד דוד [תוכן רמזים מתיקוני זוהר]. והדוגמא נהגת מאד בדור זה של עקבא דמשיחא, אשר חרפו אויבך ד' אשר חרפו עקבות משיחך, ברוך ד' לעולם או"א. אגרות הראיה ח"א, אגרת לב'.

הוא שלמדנו את 'שיר מזמור לאסף' (תהילים פג). מי הם 'אויבין' ו'משנאין'? אלו ש'על עמך יערימו סוד', אלו שאמרו 'לכו ונכחידם מגוי'. הוא זה שיודע שה' 'צורי, המלמד ידי לקרב, אצבעותי למלחמה' (תהילים קמד, ב') ולכן, הוא לא מפתח, ומתייצב ישירות מול האויב ובניסיון הראשון שלו, הוא קולע את האבן בדיוק במצח של גלית שנופל ארצה וכאן, דוד מלמד אותנו עוד לקח חשוב מאוד לימינו, הוא לא מסתפק ב'מכת הרתעה', ב'שקט - ייענה בשקט' או בשאר נוסחאות מוזרות... הוא חותר להכרעת קרב מהירה וברורה, מזנק לעבר גלית וממית אותו במו ידיו ולאחר מכן שולף את חרב גלית מתערה ובאמצעותה כורת את ראשו ולוקח אותו עמו, כהוכחה לניצחונו וכצעד הרתעתי.²⁰ מעשה שימנע אחר כך מ'אל מנאר' או 'אל ג'זירה' של אותה תקופה, לטעון שגלית ניצח... דוד יודע עם מי יש לו עסק... 'פן תשמחנה בנות פלישתים, פן תעלוזנה בנות הערלים' (שמואל ב', א'). חרבו של גלית, הופקדה למשמרת במשכן ה' אשר בנוב עיר הכוהנים, עד שדוד מקבלה בחזרה לרשותו בזמן שברח מפני שאול.

כיצד עם ישראל עובר מהפך תודעתי וממשי גדול כל כך בפרק זמן קצר שכזה?²¹ ועובר, ממצב של 'וינוסו מפניו ויראו מאוד' (שמואל א' יז, כד') למצב של 'וַיִּשְׁסוּ את מחניהם' (שם, נג') ממנוסה למתקפה? מהפך זה יכול להתרחש רק מכוחם של אנשי אמונה, כדוד.

אנשי אמונה אין כוחם אלא בפיהם. "אל תראי תולעת יעקב – מה תולעת זו אין כוחה אלא בפיה, כך ישראל, אין כוחם אלא בפיהם"²² (תנחומא בשלח ט'). "שמע ה' קולי אקרא וחנני וענני" (תהילים כז, ז'). כשאדם קורא בכל לבו לה', והוא בוכה בכי אמתי אז שערי שמים פתוחים בפניו.

היום יש הרבה בכי מזויף, עד שזה כמעט הפך לסוג של תחביב לאומי... יש כאלו שמאוד אוהבים להרבות ב'בכיה של חינו'. ועל כן, העמדה הראשונית של אנשי אמונה ביחס לבכי היא שמדובר בחולשה, משום שיש צורך לבטוח בה' ולעשות מעשה, למי יש זמן לבכי? הם מחפשים דרכים להיטיב את המצב בפועל. יחד עם זאת, דוד המלך מלמד אותנו שהעשייה הזאת חייבת לנבוע מתוך אמונה שורשית, שדווקא בכי אמתי מכל הלב הוא זה שבונה אותו, 'שפכי כמים לבך נוכח פני ה'" (איכה, ב', יט'). ועל כן, דוד הוא זה שמסוגל לקונן באופן מופלא כל-כך, על נפילת גיבורי ישראל במערכה.²³ 'ויקונן דוד על שאול ועל יהונתן בנו...הצבי ישראל על במותיך חלל...'(שמואל ב') בהמשך, דוד בוכה על אבשלום בנו (שמואל ב', א' יט'). הבכי שלו אינו בכי של חולשה. הבכי שלו, הוא פנייה כלפי ה', המביעה את הצימאון, הגעגוע והתלות מוחלטת בבורא²⁴, תוך סירוב להשלים עם ההווה הלקוי.

²⁰ וענייני המלחמות, אי אפשר היה כלל, בשעה שהשכנים כולם היו זאבי ערב ממש, שרק ישראל לא יילחם, שאז היו מתקבצים כולם ומכלים ח'ו את שאריתם; ואדרבא, היה מוכרח מאוד גם להפיל פחד על הפראים גם על ידי הנהגות אכזריות, רק עם צפיה להביא את האנושיות למה שהיא צריכה להיות, אבל לא לדחוק את השעה" (הרא"ה קוק, אגרות הראיה א', אגרת פט, עמ' ק).

²¹ מעניין הדבר, שגיבור ישראל, אל"מ דרור וינברג הי"ד, הכין עבודה מפורטת בנושא זה במסגרת קורס פיקוד ומטה של צה"ל, על פרק מופלא זה שבספר שמואל (בסיועו של הרב יוסף קלנר), כך שמעתי מפי הרב אלישע וישלצקי. ואכן, דרור הי"ד, הביא עמו רוח אחרת של לחימה לצה"ל.

²² ראה מהר"ל, 'גור אריה', במדבר כא, לה'.
²³ אומר "כי על דבר שהוא בטול מציאות שייך הורדת דמעות, כי הורדת דמעות הוא גם כן אפיסה, לכך, על כל הפסד יש בכיה והורדת דמעות". – מהר"ל, באר הגולה, באר רביעי.

²⁴ עיין

הבכי האמתי, הוא ההכרה במגבלות של האני הפרטי, המצומצם. הורדת הדמעות, מחברת אותי למקורן, למעיין.²⁵ כשאני מתחבר למעיין, אני נטהר ועל כן אני לא מפחד.²⁶ וכפי שפוסק הרמב"ם²⁷: 'ומאחר שיכנס בקשרי המלחמה ישען על מקוה ישראל ומושיעו בעת צרה וידע שעל יחוד השם הוא עושה מלחמה וישים נפשו בכפו ולא יירא ולא יפחד'.

צריך לדעת, תשעה באב אינו 'יום מבאס', זה לא רק ש'יעבור כבר', איך נעביר את הצום? נקום מאוחר, נשחק, נסתובב, צריך רק 'לשרוד' עד צאת הכוכבים. מי שעושה את זה, אולי הוא שמר על ההלכה ה'יבשה', אבל הוא הפסיד את כל הרכוש הרוחני האדיר של היום הזה.

'כל המתאבל על ירושלים זוכה ורואה בשמחתה' (תענית ל:) איך אפשר להבין זאת? כל כך הרבה דורות התאבלו על ירושלים ולא זכו לראות בבניינה?! מלמד אותנו רבי צדוק הכהן מלובלין ב'פרי צדיק', לא כתוב בגמרא 'זכה ויראה בבניינה' (לשון עתיד), אלא זוכה – בהווה, עכשיו הוא רואה.²⁸ כמו רבי עקיבא (מכות כד:) שרואה שועל יוצא מבית קודש הקודשים ויחד עם בכיו הוא גם שחק. הוא לא זכה לראות את תקומת מדינת ישראל, הוא לא זכה לראות את 'מלחמת ששת הימים' אבל הוא ראה בעיני רוחו אותן מתקיימות. הוא חי 'כלל ישראל', ועל כן, ראה את שתי הנבואות מתקיימות. בפועל התקיימה רק נבואת הפורענות של אוריה, יחד עם זאת, ר"ע, ראה גם את נבואתו של זכריה מתקיימת גם היא מתוך השבר, 'בלשון הזה אמרו לו עקיבא ניחמתנו, עקיבא ניחמתנו'.

ג. הקינות – סבל מחפש משמעות:

מי ששותף בצער ישראל, מי שכואב את כאב ישראל, כואב את חורבן הבית. הוא כואב גם את כל ימי החורבן והצרות שהיו בעם ישראל מאז ועד היום. אם תעברו על ראשי הפרקים של פיוטי הקינות, תראו שזהו ממש מסע בהיסטוריה רויית הגבורה והסבל של עם ישראל. החל מזיכרון יציאת מצרים, 'בצאתי ממצרים', עד החורבן, 'בצאתי מירושלים', ובדורנו זכינו גם להתחלת ההתקיימות של 'בשובי לירושלים'. המסע הזה עובר בכל התחנות הציבוריות שלנו החל ממדבר סיני, ימי בית המקדש הראשון, עשרת הרוגי מלכות, חורבן הבית השני, אכזריות 'מלכות רביעית' (רומא), מסעי הצלב, שריפת התלמוד בצרפת, עד הקינות שחוברו על השואה הנוראה בדור האחרון. אנו עוברים 'מסע' של שייכות להיסטוריה של בת שלושת אלפים שנה - בשעה וחצי.

²⁵ אע"פ ששערי תפילה ננעלו, שערי דמעה לא ננעלו - ברכות לב. 'הדמעות היוצאות ממעמקי ההכנעה והכוונה הרצויה והם עדות על לב נשבר ונדכה' – כד הקמח לרבינו בחי"י, תענית. (מובא אצל אורה רבקה וינרוט, 'שפכי כמים לברך', אב תשע"א).

²⁶ "פחדו בציון חטאים" (ישעיה יג', יד'). בבלי, ברכות ס.

²⁷ ספר שופטים, הלכות מלכים ומלחמותיהם, פרק ז', טו'.

²⁸ יש לומר בזה על פי אמרם ז"ל (שם ל' ע"ב) כל המתאבל על ירושלים זוכה ורואה בשמחתה ובוודאי אין הפירוש שזוכה לראות בבנין בית המקדש בחייו, כי הלא הם לא האריכו ימים כל כך. וגם אין המכוון על שיזכה לתחיית המתים ויראה בנין בית המקדש, כי אז הלא כל ישראל יזכו לעולם הבא כמו שנאמר ועמך כולם צדיקים לעולם ירשו ארץ ומה זה דוקא כל המתאבל וכו'. אמנם המכוון הוא שזוכה ורואה עוד בעת האבל הוא מרגיש הארת השמחה. והוא כענין הנזכר במדרש (איכה א') על ההוא טייעא שאמר ליהודי שרי תורך בעת החורבן ומיד אמר לו אסור תורך מפני שהרגיש שכבר נולד משיח והכיר את זאת על ידי געית השור כמו שאמרו שם מפני שהם יש להם יותר הרגשה מהאדם כמו שמצינו באתון של בלעם וזה ענין ערומים בטייר, היינו בצפצוף עופות ומה גם האדם על ידי הרגש הקדושה יוכל לראות מיד בזמן האבל שלו הישועה של משיח שהוא באמת מוכן בכל שנה לבוא אם יהיה הדור ראוי לכך. ספר 'פרי צדיק', פרשת דברים, אות טז'.

אפשר לקרוא את הקינות במהירות הבזק, העיקר לסיים ולסמן 'וי'... ואפשר גם אחרת. השנה אתה מחליט לנסות אחרת. קח 'קינות מבוארות', תתבונן בנושא של הקינה לפני שאתה מתחיל להגיד אותה, ותנסה להרגיש שאתה מקונן עכשיו על משהו שמשפיע באמת על חייך. תסתכל על המילים: 'ויקונן ירמיהו על יאשיהו', אתה מסוגל עכשיו באמת להיות ירמיהו ולקונן על המלך הכביר הזה, יאשיהו, 'רוח אפינו משיח ה', שנהרג בגלל שדבק בו חטא 'ליצני הדור'²⁹!

יאשיהו היה מלך מיוחד מאוד. יותר משלוש מאות שנה לפני לידתו, כבר התנבא אודותיו איש האלוהים (מלכים א', יג', ב'), בתור האיש שינתץ את מזבחות ירבעם בבית אל ובדן וישים בכך קץ לפילוג הרוחני והתרבותי בין ממלכת ישראל וממלכת יהודה. לאחר חורבן ממלכת ישראל, יאשיהו אף מלך על חלק מעשרת השבטים (מגילה יד:). והיה האחראי הבלעדי למהפכה הרוחנית הכבירה וחידוש הברית בין ה' לעם ישראל והכתוב מעיד עליו: 'וכמהו לא היה לפניו מלך אשר שב אל ה' בכל לבבו ובכל נפשו ובכל מאדו ככל תורת משה ואחריו לא קם כמהו' (מלכים ב', כג', כה')

בואו ונחשוב מה היה יכול לקרות אם המלך הצדיק הזה, יאשיהו, לא היה נופל בקרב עם פרעה נכה (שם, כט'). כל ההיסטוריה שלנו הייתה נראית אחרת לגמרי. זו ממש טרגדיה, הכול היה משתנה.

נמשיך לרגע באותו קו מחשבה, מה היה יכול לקרות אם הרב קוק למשל, היה חי עוד עשרים שנה, (הוא נפטר צעיר בן 70) והיה זוכה לראות את תקומת מדינת ישראל? הוא מן הסתם היה כותב לנו עוד כמה כרכים של ספר 'אורות', מתמודד עם נוראות השואה ועם פלאי התקומה, מעמיד עוד תלמידים רבים וחשובים והציבור הדתי והחרדי בארץ היו מתאחדים תחת הנהגתו ולא היינו סובלים כל כך ממחלוקת פנימית. וכן, אם האר"י ז"ל או הרמח"ל היו חיים רק עוד קצת, כמה טוב היה אז בעולם. לפעמים צדיק נלקח בעוונות הדור, ולפעמים אלו שנות חייו שניתנו לו מן השמיים.

ראיתי בעניין זה פירוש מעניין של האדמו"ר מקאליב³⁰. ב'שיר המעלות' (תהילים, קל') אנו מבקשים: 'ורוח קדשך אל תקח ממנו'. מה הכוונה? הוא מסביר שאנו מבקשים שה' יאריך את ימי צדיקי הדור, שהם נקראים 'רוח קדשך', ושהם לא יסתלקו מאתנו בעוונותינו.

השנה הסתלק מאתנו, הגאון הרב עובדיה יוסף זצ"ל, "שקולה מיתת צדיקים כשריפת בית אלוקינו (ר"ה, יח.). משה רבנו אומר למרגלים 'היש בה עץ אם אין' (במדבר יג', כ'), מסביר שם רש"י, האם יש שם אדם כשר שיגן עליהם בזכותו. יש 'כיפת ברזל רוחנית', ויש 'כיפת ברזל פיזית', והרוחנית מתלבשת בפיזית. הצדיקים הם המפעילים את 'כיפת הברזל הרוחנית'³¹, אז אולי אם הכיפה הזאת הייתה קצת יותר חזקה, ייתכן והנגמ"ש לא היה עולה על מטען בעזה, ואולי, עוד חייל היה חוזר לביתו בשלום, והייתה עוד קצת גבורה למנהיגים שלנו. תורה זה גבורה. תנסה להרהר בכל זה ב'ויקונן ירמיהו על יאשיהו'.

²⁹ קינות לתשעה באב, קינה יא', 'ויקונן ירמיהו על יאשיהו' - ע"פ, פתיחתא לאיכה רבה כב'.

³⁰ רבי מנחם מנדל טאוב שליט"א, (יליד התרפ"ד), האדמו"ר מקאליב הוא ניצול השואה, ומקדיש את זמנו להנצחת מורשתם של קדושי השואה. חיבר פירוש לסידור התפילה בשם: 'קול מנחם' וספרים נוספים.

³¹ ראה: מלכים ב', יג', יד' - 'אבי אבי רכב ישראל ופרשיו' - 'רבי רבי דטב ליה לישראל בצלותיה מרתיכין ומפרשין' תרגום יונתן. 'כי הוא גבורת ישראל וכחם בו ינצחו מלחמותיהם בעצותיו שיתן להם בדבר ה' - רלב"ג.

באמירת הקינות, תבכה מעומק הלב על 'ארזי הלבנון אדירי התורה'. תבכה על גולת אירופה שהייתה למאכולת אש. תבכה על חללי צה"ל ועל חללי ארץ ישראל. ובכללם תבכה על שלושת הקדושים, שרק לפני חודש וחצי מסרו נפשם עקד"ה³². תבכה, אל תתבייש. אפשר ללכת קצת הצידה, לא לשבת ליד חברים, לשבת ליד מישהו שאתה לא מכיר, וכך תרגיש יותר בנוח להביע את הרגשות³³. תפוס פינה, קח לך 'קינות', עצום עיניים, ולפני שתתחיל באמירתם, תרצה להיות קצת יותר מחובר לעם ישראל ומתוך כך, גם לעצמך. ופתאום, ייגמרו הקינות, ולא תבין איך הן נגמרו כל כך מהר. הרי רק עכשיו התחלנו, ויש לי עוד כל כך הרבה מה להוציא החוצה. אני רוצה להיות שייך.

כשלמדתי בישיבת 'מרכז הרב', הגיע אלינו לישיבה, בחור נורא מוזר. אתם בוודאי יודעים, שלישיבה גבוהה יש אופי תורני מובהק. הגיע לישיבה, בחור משנה א', לבוש בחולצה עם הדפס של להקת רוק כבד, מעליה הוא לבש מעיל עור מבריק, ובאוזניו, אוזניות גדולות של נגני מוזיקה. הוא נכנס לתוך בית המדרש ושאל: פה זה הישיבה של דרור וינברג? אמרו לו: כן, הוא למד ב'ישיבה לצעירים'. אמר: מצוין. נעים מאוד קוראים לי יוסי, באתי ללמוד כאן. יוסי למד בישיבה תיכונית ועם סיום כיתה יב', החליט שהוא רוצה ללמוד בישיבה שבה צמח גיבור ישראל, אל"מ דרור וינברג הי"ד. כך הוא נכנס לישיבה, בהתחלה לספרייה אחר כך גם לבית המדרש, אל הקודש פנימה.

כשאתה מחובר לאנשים כלליים אתה עובר שינוי. אתה יודע מה טוב ומה רע עבורך. ואתה כבר לא מצטער על ענייני נוחות פרטית מצומצמת אלא על מה שבאמת כדאי להצטער עבורו 'להא' שופרא דבלי בארעא' (ברכות ה:), על מעלת ירושלים החסרה, 'על דא ודאי קא בכית' (שם).

בחלק מהמחזורים ליום הכיפורים, מובא לפני קריאת התורה של שחרית, בפרשת 'אחרי מות שני בני אהרן' (ויקרא, טז) שיש למרר בבכי על מיתת בני אהרן³⁴. אבל כיצד? מה זאת אומרת?! איך אפשר להגיד לך: תבכה! או שאתה בוכה או שלא? אלא שלפעמים אנו כל כך כהים רגשית שאנו אפילו לא יודעים שכאן ראוי לבכות וצריך לגלות לנו זאת, אבל, זה לא בכי של חולשה, זה בכי של תעצומות, זה בכי של שייכות ודביקות, בכי שמבקש: 'רצוננו לראות את מלכנו'.

'ויתמו ימי בכי אבל משה.. (דברים, לד', ח)', 'ויאמר ה' אל יהושע בן נון משרת משה לאמר...קום עבור את הירדן הזה' (יהושע, א', ב'-ג'). עסקת באבלו של צדיק? לא התעצלת או היית אדיש?³⁵ וכי אפשר בכלל לתפוש מה איבדנו בשואה?! מו"ר הרצ"ה בכה פעם ואמר³⁶: 'מה היה אכפת לרשעים הללו אם הגאון רבי מנחם זמבה הי"ד היה חי עוד קצת?! מה היה אכפת לרשעים הללו אם היה הגאון רבי אלחנן וסרמן הי"ד היה נשאר עוד קצת בחיים?!'

³² נפתלי פרנקל, גיל-עד שאער, ואייל יפרח הי"ד, בחורי הישיבה, שנחטפו ונרצחו בדרכם לביתם, סיון תשע"ד.

³³ יש כאלה, שלהם יותר נוח לבכות דווקא ליד אנשים מוכרים. כל אחד יעשה מה שיותר טוב עבורו.

³⁴ "נוהגין אנשי מעשה למרר בבכי בעת קריאת הפסוק: 'אחרי מות שני בני אהרן' ולהוריד דמעות על סילוקן של צדיקים, והיא סגולה לכפר שלא ימותו בניו בחייו. והעיקר בזה שעל ידי זה, ייתן לב לשוב מעבירות שבידו, והחי יתן אל לבו, אם בצדיקים כאלו פגעה מידת הדין על חטא קל, מה יעשו מלאי עוון. והתשובה רצויה ומקובלת ביותר בעת עשיית מצוה. מטה אפרים, סעיף נא'.

³⁵ 'אמר רב יהודה אמר רב: כל המתעצל בהספדו של חכם - ראוי לקבורו בחייו' - שבת קה:.

³⁶ ראה שיחות הרצ"ה, שואה.

המשנה מביאה בסוף מסכת סוטה (פרק טו', טו'), רשימת מעלות רוחניות שבטלו משמת חכמים מיוחדים, כל האובדן שם הוא המשך ישיר של חורבן בית המקדש (שם, משנה יב'). אנשי הסגולה, אנשי קודש ובית המקדש, זה דבר אחד.³⁷ אם אתה מחובר לסגולה, מחובר לאנשי הקודש, אתה יודע לאחד את כמיהת 'בנה המקדש', עם בקשת 'ותן חלקנו בתורתך'.³⁸ תתפלל גם עבור הופעת התורה. 'תורה, תורה, חגרי שק',³⁹ על תופשי משוטיך... מי יפרק הוויות?! ומי יתרץ שברים?! אנשי קודש, גדולי תורה, הם גם צריכים להיות אנשי אמונה, גיבורים לעמוד פרץ, דוחים את הגזרות, היו לנו לחומה.

לאחר חטא המרגלים, שהיה תוצאה של נפילה אמונית, היה צורך בתרופה מיוחדת: ריבוי אמונה. יהושע וכלב, הבינו שהיות ושורש הקלקול הוא: 'ובדבר הזה אינכם מאמינים בה' אלוהים' (דברים, א', לב'), 'חזק הוא ממנו' (במדבר יג', לא'), ניתן לרפאו, כי אם ע"י תוספת אמונה 'טובה הארץ מאוד מאוד' (שם יד', ז').

אם אתה מאמין שה' בחר בעם ישראל ושהוא מחזיר את ישראל לארצו, אם אתה מאמין בהתקיימות דברי הנביאים (יחזקאל, פרק לו'-לז') ובהתממשות קביעת חז"ל אודות ה'קץ המגולה' (סנהדרין צח.) אז ממה יש לפחד? 'האני אשביר ולא אוליד יאמר ה', אם אני המוליד ועצרתי אמר אלהיך' (ישעיהו סו', ט').

ד. "כי נפילתי קמתי"

המקור של הלימוד הזה, כיצד מרבים אמונה בעם ישראל, כיצד קמים מנפילה תודעתית ציבורית, הוא יום תשעה באב. יום זה נקרא מועד.⁴⁰ כבר כעת, משום שהעתיד של ביטול הצום והפיכתו ליום שמחה (זכריה, ח' יט') כבר נוכח בהווה. 'כל המתאבל על ירושלים זוכה ורואה' - כבר עכשיו, לשון הווה, עם כל הצער ולמרות כל הייסורים, כי מי שרואה את חורבן גוש קטיף הוא גם רואה

³⁷ כי מעת שחרב הבית יצאה רוחנו עטרת ראשנו ונשארו רק אנחנו הוא גוף שלה בלא נפש. ויצאה לחוץ לארץ הוא הקבר ורימה מסובבת עלינו ואין בידנו להציל מן העובדי כוכבים האוכלים בשרינו. ומכל מקום היו חבורות וישיבות גדולות עד שנרקב הבשר והעצמות נפזרו פיזור אחר פיזור. ומכל מקום היו עדיין העצמות קיימות שהתלמידי חכמים שבישראל מעמידי הגוף עד שנרקבו העצמות ולא נשאר אלא תרוד רקב מאתנו ונעשה עפר שחה לעפר נפשנו. ואנחנו מקוין עתה לתחית המתים התנערי מעפר קומי כו' (ישעיה נ"ב) ויערה רוח ממרום עלינו. - ביאור הגר"א לספרא דצניעותא, עמ' לה (מהדורת וילנא תרע"ג).

³⁸ כי כמו שבאדם הלב והמוח עיקר האדם, הלב שממנו החיות והמוח ששם השכל, כך בכלל העולם בית המקדש והתורה עיקר מציאות העולם. וכמו שהלב הוא באמצע האדם וממנו מקבלים חיות ושפע כל האברים, כך בית המקדש באמצע העולם ממנו מקבלים כל הארצות חיות ושפע. וכמו שהמוח שם שכל האדם, כך התורה שכל העולם, נמצא התורה ובית המקדש הם עיקר הנמצאים, ואלו שני דברים הם צמודים ביחד תמיד, כי בית המקדש הוא בארץ והוא שלימות העולם הגשמי, והתורה היא שכלית, ולפיכך על אלו שני דברים אומרים תמיד יהי רצון שיבנה בית המקדש במהרה בימינו ותן חלקנו בתורתך, לומר שיתן חלקנו בדבר שנחשב מציאות דוקא ולא בדברים בטלים. - גבורות השם למהר"ל, פרק ח'.

³⁹ 'תורה תורה חגרי שק וְהַתְּפִלָּה בְּפָרִים אֶבֶל יָחִיד עָשִׂי לָךְ מִסְפֵּד תִּמְרוּרִים עַל תּוֹפְשֵׁי מְשׁוּטִיךְ וּפּוֹרְשֵׁי מְכַמְּרִים מִלְחִינָה וְחוֹבְלִיךָ בְּמִים אֲדִירִים עוֹרְכֵי מַעְרַכְךָ מִיִּשְׂרָאֵל הַדּוֹרִים מִפְּעֻנְחֵי צְפוֹנֶיךָ וּמִגְּלֵי מִסְתוּרִים מִי יִקְצֶה בְּגִבְעוֹת וּמִי יִסְתַּעַת בְּהָרִים מִי יִפְרֹק הַוִּיזוֹת וּמִי יִתְרַץ שִׁבְרֵים מִי יִפְלִיא נְזִירוֹת וּמִי יַעְרוֹךְ נְדָרִים מִי יִשְׁדֵּד מַעֲמָקֶיךָ וְחַתּוֹ אֲכָרִים וּמִי יִלְחֹם מִלְחָמָתְךָ וְיָשׁוּב לְשָׁעִים קְלֵי מִלְחָמָה אֲבָדוּ וְנִפְּלוּ גִבּוֹרִים' - קינות לתשעה באב.

⁴⁰ "אין אומרים תחנון, (ולא סליחות) (הגהות אשרי) בתשעה באב, ואין נופלים על פניהם משום דמקרי מועד" - שו"ע, או"ח, סי' תקנט, סע' ד'.

את בניין גוש טלמונים, וגוש עציון, וגוש עלי-שילה, וגושים חשובים אחרים, הוא רואה זאת, כבר בהווה.

תתבונן במציאות שבה אנחנו חיים היום. אתה רואה את הגלויות מתקבצות, אתה רואה למעלה מ-6,300,000 יהודים בארץ ישראל. מתי היה דבר כזה בהיסטוריה? מתי היה כזה ריבוי תורה בארץ ישראל? מתי הייתה תקופה שהיה בה שפע כלכלי עצום ושי'המעדנים מצויים כעפר?⁴¹ מתי הייתה תקופה כזאת בעבר?!

אתה זכית לחיות בדור הזה. האם הודית לה' על כך שאתה חי בדור הזה? האם שאלת את עצמך מה אני צריך לעשות על מנת לתרום להמשך המהלך הזה, איך אני אתרום יותר את החלק שלי, מי בקודש ומי בחול, מי בישיבה ומי בעבודה, מי בצבא ומי באזרחות, הכול, זה מהלך אחד.

גם באבל פרטי, בשונה מן ההספד שהוא עבור המת (סנהדרין מז.), האבל על המת הוא בעיקר עבור קרוביו. וכבר אמר שלמה המלך: 'טוב לכת אל בית אבל, מלכת אל בית המשתה', מדוע? כי ו'החי ייתן אל לבו' (קהלת ז', ב'). כל מי ששותף לאבל ולצער נעשה כללי יותר. כל מי שביום הזה, קצת יותר מתאבל על ירושלים, הוא מפתח בעצמו את אותה מסוגלות לראות בנחמה ובישועה, כפי שמלמדנו 'התנא דבי אליהו' (רבה, פרק יג') שמביא ה'מסילת ישרים' (פרק יט'): 'ודבר זה ביארוהו בתנא דבי אליהו ז"ל אמרו: כל חכם מישראל שיש בו דברי תורה לאמתו, ומתאנח על כבודו של הקב"ה כל ימיו, ומתאוה ומיצר לכבוד ירושלים ולכבוד בית המקדש ולישועה שתצמח בקרוב ולכינוס גליות, זוכה לרוח הקודש בדבריו...

ביום העצמאות התשכ"ז, מו"ר הרצ"ה קוק, זעק בסעודת ההודיה בישיבת 'מרכז הרב' על שחרור חברון, שכם, יריחו ועבר הירדן.⁴² מי חלם על זה אז? אפילו לא היו תכניות למטכ"ל לשחרר את ירושלים, זה היה רחוק. לאחר שלושה שבועות, פרצה המלחמה ופתאום, תלמידו של הרצ"ה, הרב בני אייזנר זצ"ל, מספר שהוא מוצא את עצמו בין משחרי ירושלים, ותוך כדי ההסתערות הוא שומע את דברי רבו מהדהדים באוזניו. לאחר המלחמה הוא שאל את הרצ"ה, איך הרב ידע? הרב ענה לו: "בנימין, האמן לי, לא הכינותי נאום, נדברתי"⁴³. זוכה לרוח הקודש בדבריו. ענייני גאולה של עם ישראל זה רוח הקודש⁴⁴ וארץ ישראל ודאי קשורה לכך⁴⁵.

הערב הזה, אנו אומנם בוכים. בוכים על מה שעוד לא מתוקן, על מה שעוד לא זכינו אליו, אבל זה לא בכי של חורבן. משום שאנחנו כבר סיימנו את זמן החורבן, כעת עדיין צריך לבכות ולהתאבל, אבל, אנו בבכי ואבלות של ימי הבניין, 'הזורעים בדמעה' (תהילים קכו'). הגלות הארוכה הסתיימה, וכלל ישראל עמד בכל הניסיונות. ביום העצמאות אנו מודים על מה שכבר ישנו, בתשעה באב, אנו משתוקקים להשלים את מה שעוד חסר.

⁴¹ כדברי הרמב"ם בסוף הלכות מלכים בתיאור ימות המשיח.

⁴² 'מזמור יט' למדינת ישראל', נדפס בספרו 'לנתיבות ישראל' וב'שיחות הרצי"ה - ארץ ישראל'.

⁴³ כמו 'רוח ה' דבר בי', בנפעל, גילוי פנימי. שמעתי מפי הרב בני אייזנר זצ"ל.

⁴⁴ 'דבר ה' - זה הקץ'. תוספתא, מסכת עדויות פרק א', א'. וראה מאמר מו"ר הגר"א שפירא זצ"ל בעניין זה בספר 'נשמה של שבת' - לזכרו של הרב אליהו שלמה רענן זצ"ל.

⁴⁵ אורות, ארץ ישראל, פסקה ב'.

ראש ישיבת המקובלים 'בית אל' בבני ברק, היה הרב ניסים פרץ זצ"ל. סמוך מאוד להסתלקותו, הוא אמר שהדור הזה ראוי לגאולה והדגיש שהוא לא אומר זאת כלימוד זכות אלא משום שזוהי האמת.⁴⁶ כלל ישראל ראוי עכשיו לגאולה. וכל מי שחי בתקופה הזאת צריך לדעת שאנו חיים בתקופת גאולה. זה שאנו נמצאים ב'ימות המשיח' - אין ספק בדבר.⁴⁷ אבל, אנו כבר עמוק, עמוק, בתהליך הגאולה. ולמרות זאת, אנחנו לא מסתפקים בקיים, אנחנו רוצים את הגאולה האמתית והשלמה, אנו רוצים קיבוץ גלויות שלם, אנחנו רוצים שילדי ישראל יקבלו חינוך יהודי שלם, אנחנו רוצים את ארץ ישראל בשלימות, אנחנו רוצים את התורה בשלימות, רוצים את בית המקדש, רוצים להיטיב לכל העולם, להדריך אותו בדרך ה'.

אנו פונים אל רבש"ע ומתחננים: למעלה משבעים שנה אחרי השואה ועדיין לא מגיע בן דוד?! היש חילול השם יותר גדול?! ו'מה תעשה לשמך הגדול' (יהושע, ז', ט')? לכן, אנו מבקשים מהקב"ה שלמען שמו יגאלנו, כאמור: 'למעני, למעני, אעשה' (ישעיהו מח', ט'), גם אם מצד המעשים יש לנו עוד במה להשתפר.⁴⁸

לאחר פטירתו של מו"ר הרב אליהו זצ"ל, נודע שבמשך מספר שנים, הרב עמד בראש הרכב בית דין של מקובלים שערכו דיונים בענייני גאולה ומשיח. הם פסקו שהדור הזה ראוי לגאולה ושאין מידת הדין יכולה לעכב.⁴⁹ כשהרב אליהו נפטר, לקחו את הקלסר עם כל דיוני הבית דין וקברו אותו ביחד עם הרב. כמו כן, התפרסם לאחרונה ספר על הרבי מליובאוויטש זצ"ל⁵⁰ המביא את עמדתו הנחרצת בעניין הגאולה בזמנינו. ידוע גם, שהרב יצחק כדורי זצ"ל סבר שאנו קרובים

⁴⁶ 'תמיד אני אומר לקב"ה, ריבוננו של עולם, עם ישראל זכאי לגאולה. באמת זכאי, לא בלימוד זכות, זכאי זכאי לגאולה. זכאי, עם ישראל זכאי. ואם לא, אבותנו ואבות אבותנו הקדושים, ואמותנו הקדושות, ומשה ואהרן ויוסף ודוד ושלמה, והמלכים והנביאים, ואנשי כנסת הגדולה שביניהם שלושה נביאים, ותנאי הזוגות, התנאים הראשונים והתנאים האחרונים, והאמוראים, ורבנן סבוראי, הגאונים, הראשונים, האחרונים, אחרוני האחרונים, כל הצדיקים שמסרו את נפשם בשביל המשיח ובכו בכיות נוראות, תיקון חצות, כל הזמן צועקים משיח, ריבוננו של עולם, שכינתך הקדושה, כל אלה, לא מגיע להם כלום? תעשה למענם. ואם לא, לא מספיק? לא מספיק? מתי, הרי הבטחת "למעני למעני אעשה" (ישעיהו מ"ח י"א), למען שם קודשי שלא יתחלל בגוים.

אז הגיע הזמן ריבוננו של עולם, זה חילול השם, הפרס הזה, הטהרן הזה, האיראן הזה, זה חילול השם גדול!!! הם בשם השם רוצים להשמיד את ישראל, בשם השם, הם אומרים. הקב"ה יראה להם מכה קשה מיני וביה. בע"ה מיני וביה. בלי שאף אחד יגע בהם, ידינו לא שפכה את הדם הזה, לא נגע בהם ולא יגע בהם אף אחד. שהקב"ה יכה בהם מכות, הם בעצמם, למכה מצרים – בבכוריהם. והוא רחום יכפר עוון על כלל ישראל, ויביא לנו את הגאולה והישועה במהרה. אמן כן יהי רצון – מתוך שיחה לחנוכה של המקובל הרב ניסים פרץ זצ"ל.

⁴⁷ הרמב"ם (הל' מלכים פרק יב' הלכה א') פוסק כשמואל (ברכות לד'), שאין בין עוה"ז לימות המשיח אלא שעבוד מלכויות בלבד. ואכן, מיום ה' באייר התש"ח בטל מאתנו שיעבוד מלכויות. וכבר כתב מרן הרב קוק עוד בשנת התרע"ח: 'כן, אתחלתא דגאולה ודאי הולכת ומופיעה לפנינו. אמנם לא מהיום התחילה הופעה זו, רק מאז התחיל הקץ המגולה (סנהדרין צח ע"א) להגלות, מעת אשר הרי ישראל החלו לעשות ענפים ולשאת פרי לעם ישראל אשר קרבו לבוא, התחילה אתחלתא זו.' – אגרות הראי"ה ח"ג עמ' קנה. מקורות נוספים בהרחבה בספר 'אתחלתא היא' לרב יצחק דדון.

⁴⁸ ראה אבן שלמה לגר"א, פרק יא'.
⁴⁹ צילום כתב היד המקורי, פורסם באתר אינטרנט חב"ד' ונמצא ברשותי.

⁵⁰ 'משנתו של הרבי מליובאוויטש' מאת הרב מאיר אליטוב. בספר מבוארת ה'יחידות' האחרונה בין הרבי לרב מרדכי אליהו. הרב אליטוב מוכיח שמאחורי כל הגמרות והמדרשים שנאמרו, מסתתר דין-תורה להבאת הגאולה תיכף ומיד וללא ייסורים על ישראל. הרבי שביקש מהרב אליהו להיות הדיין בעניין זה, מביא למעלה מארבעים ציטוטים שונים להוכחת שיטתו והרב המשמש כדיין במעמד זה מביא ציטוטים נגדיים. בסוף ה'יחידות' מסכים הרב אליהו לדעת הרבי ואומר שאכן יש לפסוק מיד על בא הגאולה.

מאוד לביאת המשיח וזוהי עמדתם של צדיקים נוספים. גם אם אנו לא במדרגה⁵¹ של קדושי עליון אלו, גם אנו יכולים להתפלל ולבקש מהקב"ה 'ותחזינה עינינו בשובך לציון ברחמים' ושהגאולה האמתית והשלימה תהיה במהרה, ברחמים.

'כלל ישראל' כבר שילם את המחיר. זהו. כך פסק הרב אליהו⁵². ביחס לעם ישראל, 'חבלי משיח' כבר מאחורינו, נגמר. עכשיו, הגיע הזמן של אכילת הפירות, זמן הגאולה. וצריך לדבר על זה, לתבוע את זה, ולבקש את זה מרבש"ע, ובזכות כל אותם צדיקים שמסרו נפשם על קדושת השם מאז ומעולם, יאמר הקב"ה די לצרותינו, ויגאלנו.

ה. כוחה של תפילה:

בימים אלו, לאחר שכל עם ישראל התפלל במשך שמונה עשר יום עבור מציאתם וחילוץם בחיים של שלושת הנערים הקדושים⁵³, ועם הזעזוע הציבורי לאחר שנמצאו גופותיהם, נערכו בירורים אמוניים על כוחה של תפילה.

רבים מכם היו אז ממש ילדים, אבל אחרי שלצערנו הרב, בוצע חילול השם האיום והנורא של החרבת חבל קטיף וגירוש תושביו היהודים ע"י יהודים בקיץ התשס"ה, וזאת, לאחר שבמשך קרוב לשלוש שנים התנהל מאבק ציבורי נחוש ונרחב של מאות אלפי יהודים, כנגד ביצוע הגזירה הנוראה, ולבסוף גברו העוונות ולא זכינו להצליח לסכלה. שאלו תלמידים את גדול הדור דאז, מו"ר הגאון הרב אברהם שפירא זצ"ל, שהיה בעצמו ראש הלוחמים⁵⁴ כנגד החולשה המבולבלת

⁵¹ 'ואם יאמר אדם מי אני ומה אני ספון שאתפלל על הגלות ועל ירושלים, המפני תפילתי יכנסו הגליות ותצמח הישועה? תשובתו בצדו, כאותה ששינו (סנהדרין ל"ח): לפיכך נברא אדם יחידי כדי שכל אחד יאמר בשבילי נברא העולם, וכבר נחת רוח הוא לפניו יתברך שיהיו בניו מבקשים ומתפללים על זאת, ואף שלא תעשה בקשתם מפני שלא הגיע הזמן או מאיזה טעם שיהיה, הנה הם עשו את שלהם והקב"ה שמח בזה. ועל העדר זה הדבר התרעם הנביא (ישעיה נ"ט): וירא כי אין איש וישתומם כי אין מפגיע, ואמר (שם ס"ג): ואביט ואין עוזר ואשתומם ואין סומך, ואמר (ירמיה ל'): ציון היא דורש אין לה, ופי' ז"ל (סוכה מ"א): מכלל דבעיא דרישה. הרי כאן שחייבים אנחנו בזה, ואין לנו ליפטר מפני מיעוט כחנו, כי על כיוצא בזה שנינו (אבות פ"ג): לא עליך המלאכה לגמור ואי אתה בן חורין ליבטל הימנה, ואמר עוד הנביא (ישעיה נ"א): אין מנהל לה מכל בנים ילדה ואין מחזיק בידה מכל בנים גדלה. ואמר (שם מ'): כל הבשר חציר וכל חסדו כציץ השדה, ופי' ז"ל (תיקונים): שכל חסד שעושים לעצמם הם עושים לטובת נפשם ולהנאתם, ואינם מתכוונים לכונה השלמה הזאת, ולא מבקשים על עליו הכבוד וגאולתן של ישראל, שהרי אי אפשר לכבוד העליון להתרבות אלא בגאולתן של ישראל וברבוי כבודם שזה תלוי בזה באמת, וכמו שכתב בתד"א שהזכרתי ומתאנח על כבודו של הקב"ה ועל כבודן של ישראל. - מסילת ישירים, פרק יט.

⁵² 'פעם התבטאתי ואמרתי, שמאחר וסבלנו הרבה, גם הסבל בשנות השואה וגם במלחמות נגד כל אויביו מבקשי רעתנו, ומאז כל התלאות עם הפלסטינאים - כבר לא נראה חבלי משיח כי לא צריכים אותם יותר. שמע זאת כתב עיתון אחד, ופרסם את זה בעיתון של העדה החרדית, ויצאה משם תגובה שכביכול "הרב אליהו לא מאמין בביאת המשיח". אני אמנם רגיל שלא לענות לכל מי שכותב כנגדי ולא משנה באיזה תחום, אבל על עניין של אמונה בביאת המשיח הגבתי ואמרתי שכיון שהם אומרים כך אז חבלי המשיח יחולו עליהם אם הם רוצים אותם כל כך, אבל עלינו לא יחולו כיון שכבר עברנו די והותר, וכבר עשה הקב"ה "קיצוץ" בשנות הסבל והשעבוד במצרים. ויהי רצון שיראו עינינו ויגל לבנו בביאת גואל צדקנו במהרה בימינו ונאמר אמן.' - מדברי הרב, שנאמרו בשיעורו, 'קול צופיר' 496, פרשת משפטים, כד' שבט התשס"ז.

⁵³ לעיל הערה 12.

⁵⁴ 'תשובה לשאלותיך בעניין גירוש היהודים מגוש קטיף על מנת למסור חבל ארץ זה לנכרים. יש להאריך רבות בכל סעיף וסעיף כדרכה של תורה ובפרט בעניינים חשובים אלה, אך לעת עתה אשיבך בקצרה, הלכה פסוקה למעשה, למען ידעו בית ישראל דרך התורה והמצווה בה ילכו.

הזו⁵⁵, כנגד חילול השם⁵⁶ והכפירה הזאת⁵⁷. שאלו אותו תלמידים צעירים, על כך שהתפילות שלנו לא נענו, ובסוף דבריו ענה להם הרב שעצם זה שהם זכו להתפלל על אנשי גוש קטיף, זה השכר הכי גדול בעולם⁵⁸.

גם השנה, בתפילות שהתפללתם על הנערים הקדושים, זכיתם להיות שותפים להגברת האור, הצדק והקדושה בעולם. אומנם, לצערנו, הפעם התפילה לא התקבלה, אי"ה, תתקבל בפעם הבאה. אבל, זה שאתם זכיתם לפעול עבור הקודש בעולם, וכי יש לך שכר גדול מזה?!

מי שזוכה לבכות בתשעה באב, בכי אמתי, בכי של שייכות לכלל ישראל – זה עצמו השכר הכי גדול. הוא זוכה להרגיש משהו מהכאב הכללי, להקל במשהו את צערה של השכינה⁵⁹. הוא זוכה

א) לפי דין תורה חל איסור גמור למסור קרקע של ישראל לנכרי, משום לאו ד"לא תחנם" ומשום ביטול מצוות ישוב ארץ ישראל המחייבת כל יחיד ויחיד מ ישראל. איסור זה חל על כל יהודי אזרח וחייל כאחד. פקודה להשתתף בפינוי יהודים מביתם ע"מ למסור את הקרקע לנכרים הינה פקודה הנוגדת את דת תורתנו הקדושה ואסור לקיימה. כל פקודה הנוגדת את ההלכה והכופה לעבור על דברי תורה, אין לה כל תוקף, אסור להשמע לה ואין לאף אדם סמכות להורות. על כגון זה כתב הרמב"ם – "אין צריך לומר אם גזר המלך לבטל מצוה אין שומעין לו" (פ"ג מהלכות מלכים ה"ט). כל שיעבור על איסור זה לא יינקה, לא בעולם-הזה ולא בעולם-הבא. – מתוך מכתב פומבי של מו"ר הרב שפירא זצ"ל, ימי בן המצרים, התשס"ה.

⁵⁵ 'חיוב מוחלט על כל יהודי, הנאמן לישראל, לעמוד במסירות-נפש שלימה וגמורה, נגד זה רשע-כסל של ניוון-הבגידה הטיפשי המגועל והמבולבל של הפקרת מה-שהוא של ארץ-חיינו והוצאתו מרשותנו אל רשות נכרים לצרור אותנו, חלילה...להפר לעקור ולבטל כל מיני מחשבות ועצות אלה, שזכרם י'שאר רק לדראון-עולם בדברי ימי ישראל. ונצח ישראל י'כן ויקום לעד כימי השמים על הארץ ברוממות ישועתנו השלימה. חלק מכרוז שכתב מו"ר הרצ"ה קוק, מיום כ' בטבת התשל"ז.

⁵⁶ 'ויתורים שכאלה...יהיה חס ושלום החילול השם הכי גדול, מה שלא היה בכל הדורות ובכל הזמנים, כי סוף סוף לא מצינו לאומה בתור אומה כפירה פעם בגלוי לא רק על כל התורה אלא אפילו על חלק של התורה, וארץ ישראל שקדושתה תופסת החלק הכי חשוב שבתורה, אם אנחנו נותר על חלקה הכי גדול, אז יוצא שהאומה בתור אומה כופרת בגלוי לכל הפחות בחלק מסוים של התורה ח"ו' – הרב משה אביגדור עמיאל זצ"ל, 'תחומין' ט' עמ' 257-8.

⁵⁷ 'יש לנו ספר תורה קדוש אשר נאמר עליו תורת ד' תמימה, ואם חסרה אות א' [אחת] הרי זה פסול מקדושתו. יש לנו גם ארץ אשר גם עליה נאמר כי קדושתה היא כשכל ישראל עליה. רק אנשים אשר להם העוז המר לקרוע גזרים מתורתנו התמימה והקדושה – הם-הם אשר ירהיבו בנפשם לקרוע גם את ארצנו לגזרים. אבל אנחנו, המוסרים נפשנו על כל אות ואות ועל כל מנהג שבישראל - לא נוכל בשום אופן להסכים לוותר אפילו על צעד ושעל אחד מארצנו הקדושה'. חידושי הגאון רבי מנחם זמבה הי"ד, סי' נד', נאמר בשנת התרצ"ז.

⁵⁸ בעת שיחה שנערכה בביתו של הרב שפירא זצ"ל עם בחורים צעירים משיבת 'מורשה' בחודש אלול התשס"ה, ביקשתי מהרב לומר מספר דברי חיזוק לבחורים אלו, שרבים מהם היו בקיץ בגוש קטיף. הרב אמר על אירועי הקיץ: 'אין דברים יותר כואבים מאלה, ההרגשה שלנו הייתה נוראה. אתם יודעים מה האחריות שלכם היום? מה שאני טוען זה, שמי שהיה שם הוא חייב פי שנים ושלוש.. זה שונה, יש כוח, אתם לא יודעים מה הכוחות שלכם. אתה רואה את חברך קטנצ'יק לכאורה, אבל הרוחניות שלו עצומה מאוד.

מי שראה את התקלה, את הבושה, יודע שזה נותן לו כוחות, מן השמים נתנו לו לראות את התקלה הגדולה הזאת כדי שייתן לו כוחות, יש סייעתא דשמיא.

נשאל הרב: ומה לגבי האמונה בתפילה כפועלת? הרי אנשים האמינו והתפללו? ענה הרב: יש למישהו חוזה עם הקב"ה שכל תפילה מועילה?! כלל ישראל עומד על התפילה, יש חוזה כזה, אבל אין חוזה שכל תפילה יקבלו. כנראה מן השמים רצו, ועצם הדבר שזה בא מן השמים זה מחזק משהו. אי אפשר לומר: "נו – ביקשתי - תן לי", אמנם, הבקשה עצמה היא דבר רוחני, אם הוא זוכה במצב כזה שיתפלל על עשוקים - זו מדרגה רוחנית. מן השמים יעזרו. והוסיף שכיון שהוא מאמין בכוח התפילה הוא מבקש מהבחורים שיתפללו לרפואתו.

⁵⁹ 'אכתוב לכם מעשה שאירע קרוב לזמנינו והועתק מכתב המקובל הר"ר שלמה הלוי אלקביץ שהיה מתחבר בבית של רבינו בית יוסף והופיע עליו רוח הקודש. וזה נוסח הכתב, דעו לכם כי הסכמנו החסיד נר"ו ואני עבדו ועבדיכם מהחברים, לעמוד על נפשינו ליל שבועות ולנדד שינה מעינינו. ותודה לאל כן עלה בידנו כי לא הפסקנו רגע, רק אשר תשמעו ותחי נפשכם.... ובעת שהתחלנו ללמוד המשנה ולמדנו שתי מסכתות, זיכנו בוראנו ונשמע את קול המדבר בפי החסיד נר"ו, קול גדול בחיתוך אותיות, וכל השכנים היו שומעים ולא מבינים. והיה

לקחת משהו שנשאר אצלו. כשם שהמבקר את החולה 'נוטל' אחד משישים בחוליו (בבא מציעא, ל:), כך כשאתה מצטער עבור כלל ישראל, אתה נוטל משהו איתך מהצער האיום של כנסת ישראל⁶⁰, משהו, מהתת מודע הקולקטיבי של האומה, ואז אשריך וטוב לך. לכן, יתקיים או לא יתקיים, אלו כבר פרטים. אתה תבקש גאולה, גם אם לא נגאל עכשיו⁶¹, אתה תבקש, תהיה שייך לתביעת האמת הזאת, לבקשת קרבת השם הזאת, ובעזרת השם נזכה בקרוב, ל'מלאה הארץ דעה את ה', כמים למים מכסים' (ישעיהו יא', ט')⁶².

הנעימות רב, והקול הולך וחזק, ונפלטו על פניו ולא היה רוח באיש לישא עיניו ופניו לראות מרוב המורא. והדיבור ההוא מדבר עמנו והתחיל ואמר: 'שמעו ידידי המהדרים מן המהדרים, ידידי אהובי שלום לכם, אשריכם ואשרי ילדנתכם, אשריכם בעולם הזה אשריכם בעולם הבא, אשר שמתם על נפשיכם לעטרני בלילה הזה, אשר זה כמה שנים נפלה עטרת ראשי ואין מנחם לי, ואני מושלכת בעפר חובקת אשפתות, ועתה החזרתם עטרה ליושנה. התחזקו ידידי התאמצו אהובי שמחו ועלצו. ודעו כי אתם מבני עלייה, וזכיתם להיות מהיכלא דמלאכא, וקול תורתכם והבל פיהם עלה לפני הקב"ה ובקע כמה אירים וכמה רקיעים עד שעלה, ומלאכים שתקו ושרפים דממו והחיות עמדו וכל צבא מעלה להקב"ה שומעים את קולכם. והנני המשנה הא' המייסרת את האדם באתי לדבר אליכם, ואם הייתם עשרה הייתם מתעלה יותר ויותר. אבל עם כל זה נתעליתם, ואשריכם ואשרי יולדתיכם ידידי אשר נדדתם שינה מעיניכם, ועל ידיכם נתעלתי הלילה הזה, ועל ידי החבירים אשר בעיר הגדולה עיר ואם בישראל. ואין אתם כאותם השוכבים על מטות שן שינה שהיא אחד משישים במיתה, וסרוחים על ערסותם, ואתם נדבקתם בה' והוא שמח בכם. לכן בני התחזקו ואמצו ועלצו באהבתי בתורתי ביראתי. ואלו הייתם משערים אחד מאלף אלפי אלפים ורוב רבי רבבות מהצער אשר אני שרויה בו, לא היתה נכנסת שמחה בלבבכם ולא שחוק בפיכם בזכריכם כי בסבתכם אני מושלכת בעפר, לכן חזקו ואמצו ועלצו בני ידידי המהדרים ואל תפסיקו הלימוד, כי חוט של חסד משוך עליכם ותורתכם ערבה לפני הקב"ה. לכן עמדו בני ידידי על רגליכם והעלוני, ואמרו בקול רם כיום הכפורים, ברוך שם כבוד כו'. ועמדנו על רגלינו וקטרי חרצין משתרין ואמרנו בקול כאשר נצטוונו. וחזר ואמר, אשריכם בני, שובו אל לימודכם ואל תפסיקו רגע, ועלו לארץ ישראל, כי לא כל העתים שוות, ואין מעצור להושיע ברב או במעט, ועיניכם אל תחוס על כליכם, כי טוב הארץ העליונה תאכלו, ואם תאבו ושמעתם טוב הארץ ההיא תאכלו. לכן מהרו ועלו, כי אני המפרנסת לכם ואני אפרנסכם, ואתם שלום ובתיכם שלום וכל אשר לכם שלום, ה' עוז לעמו יתן כו'.

את כל הדברים האלה דבר אלינו ושמעה אזנינו, ורבות כהנה וכהנה מענייני החכמה, כמה וכמה הבטחות גדולות, וכלנו געינו בבכיה מרוב השמחה. וגם בשמענו צרת השכינה בעונותינו וקולה כחולה המתחננת אלינו. ואז נתחזקנו עד אור הבוקר ולא פסק גירסא מפומנא בגילה ורעדה. - ספר השל"ה הקדוש, מסכת שבועות, פרק נר מצוה (ה). סיפור דברי המגיד לבית יוסף, בעניין מעלת תיקון ליל שבועות.

⁶⁰ 'אמר רבי יוסי: פעם אחת הייתי מהלך בדרך, ונכנסתי לחורבה אחת מחורבות ירושלים להתפלל. בא אליהו זכור לטוב ושמר לי על הפתח עד שסיימתי תפילתי. לאחר שסיימתי תפילתי אמר לי: שלום עליך, רבי! ואמרתי לו: שלום עליך, רבי ומורי! ואמר לי: בני, מפני מה נכנסת לחורבה זו? אמרתי לו: להתפלל. ואמר לי: היה לך להתפלל בדרך! ואמרתי לו: מתירא הייתי שמא יפסיקו בי עובדי דרכים. ואמר לי: היה לך להתפלל תפלה קצרה. באותה שעה למדתי ממנו שלשה דברים: למדתי שאין נכנסין לחורבה, ולמדתי שמתפללין בדרך, ולמדתי שהמתפלל בדרך - מתפלל תפלה קצרה. ואמר לי: בני, מה קול שמעת בחורבה זו? ואמרתי לו: שמעתי בת קול שמנהמת כינה ואומרת: אוי לבנים שבעונותיהם החרבתי את ביתי ושרפתי את היכלי והגליתים לבין האומות. ואמר לי: חייך ראשך, לא שעה זו בלבד אומרת כך, אלא בכל יום ויום שלש פעמים אומרת כך; ולא זו בלבד, אלא בשעה שישאל נכנסין לבתי כנסיות ולבתי מדרשות ועונין יהא שמה הגדול מבורך הקדוש ברוך הוא מנענע ראשו ואומר: אשרי המלך שמקלסין אותו בביתו כך, מה לו לאב שהגלה את בניו, ואוי להם לבנים שגלו מעל שולחן אביהם. בבלי, ברכות ג.

⁶¹ ראה לעיל הערה 50.

⁶² שיחה זו, זמינה לקריאה והורדה ברשת – כאן. לשיעורים נוספים של הרב שי הירש נמצאים באתר 'שירת רש' – אמונה, חינוך ומשפחה.